

Rigoletto

Ripolletto

OTSIGE NARRI!

Victor Hugo draamas «Kuningas lõbutseb» on narri nimi Tribule, kuningas aga on ajalooline isik — Francois I. Kuningale andis poeet read, mis täielikult iseloomustasid selle kroonitud kõlupea kogu elufilosoofiat:

«... Ma olen palju mõelnud tähtsatele asjadele.

Kogu tarkus on ühes: sagedamini paluda jumalat, ning suudelda kallist...»

Piave, Verdi sõber ja libretist, sai Hugo draama 20 aastat pärast selle esietendust Pariisis — 1850. aastal. Tsensor keelas libreto ära, süüdistades autoreid — «poeeti Piavet ja kuulsat maestrot Verdit selles, et nad ei leidnud oma talentidele kohasemat tegevusvälja kui süžee, mis on nii eemal-tõukavalt amoraalne ning süüdistuselt triviaalne».

Resümee on suurejoonelisel lihtne.

Ei ole sünnis näha «selle maailma vägevate» mütsidel narrikuljuseid...

Tol ajal ilmus ajakiri «Uus Itaalia», mille epigraafiks olid sõnad: «Tapkem tõega oma rõhujaid». See epigraaf võiks olla motoks kogu Verdi viiekümneandete aastate ooperiloomingule. «Rigoletto», «Trubaduuri» ja «Traviata» ideeline peateema on ühine — sotsiaalse ebavõrdsuse tragöödia, kohtumõistmine inimühiskonna suurima amoraalsuse — inimesiku mahatallamise, tema rõhumise ja solvamise üle.

«Verdi muusika hõõgus — see on võitluse hõõgus... See on raevunud inimene, kes on kaua vihkamist kogunud, ja, tulvil kannatusi ning sisemist pinget, plahvatab ootamatult nagu maru», kirjutas poeet Hippolyte Taine.

Narr Tribule (Verdil Triboletto, hiljem Rigoletto) muutub kohtumõistjaks. Rigoletto vihkamine ja kättemaks on inimlik ja mõistetav.

Ooperi esialgne pealkiri oli «Needus». Hugo järele on alandatud isa needmises draama võti. Neetud on kuningas ja tema narr, kuid needus ei lange kuningale, kes jätkab oma kergemeelseid naudinguid. Nagu romantiliste süžeede puhul tavaks, ei lange saatuse ohvriks need, kes karistuse on ära teeninud, vaid need, kes on süütu. Selline lahendus tekitab kaastunnet süütute vastu ja raevu ning protesti nende suhtes, kes ausate kangelaste hukkumises süüdi.

Pärast itaalia publiku protestiavaldusi nõustusid tolleaegsed austria tsenzorid «Rigolettoga». Nõuti ainult järgmisi parandusi: peakangelaseks ei tohi olla kroonitud isik, ja Gilda (draama kangelanna) hukkugu mitte vägivaldselt, vaid «rahulikumalt» — haiguse läbi. Verdi vastas lühidalt «ei» — ta ei lubanud võltsida ei Hugo, ei oma teost. Alles pärast pikki läbirääkimisi nõustus ta ainsa parandusega: kuningas François I asemele astus Mantua hertsog.

Ooper esietendus 2. märtsil 1851. aastal Veneetsias, teatris La Fenice.

Kümme aastat hiljem (võib-olla on selles ka Verdi ooperi mõju!) esines poola kunstnik Jan Matejko maaliga «Stanzyk».

... Kuningakojas käib pidu. Asja on tulnud teada Smolenski kaotamisest, narr Stanzyk istub sügavas mõttes, mures oma isamaa saatuse pärast.

Kuningakojas aga prassitakse.

Samas kõrval — Stanzyki mõtlik, hingestatud nägu.

Ning uuesti pandi publik probleemi ette — kus on narr? Otsige narri!

TÖÖPUNALIPU ORDENIGA EESTI NSV RIIKLIK AKADEEMILINE OOPERI- JA BALLETITEATER «ESTONIA»

R I G O L E T T O

G. Verdi ooper 4 vaatuses

F. M. Piave libreto V. Hugo draama järgi

Dirigent — ENSV teen. kunstitegelane **Vallo Järvi**

Lavastaja — ENSV teen. kunstitegelane **Paul Mägi**

Kunstnik — **Eldor Renter**

Koormeisterid — ENSV teen. kunstitegelane **Uno Järvela**
Venno Laul

Ballettmeister — **Mai Murdmaa**

Kontsertmeisterid — **Frieda Bernštein**
ENSV teen. kunstnik **Tekla Koha**
Raivo Kursk

Lavastaja assistent — **Arne Mikk**

Liikumisjuht — **Garibaldi Kivisalu**

Dekoratsioonid maalinud — **Frits Matt**

Etenduse juht — **August Sepp**

KAASPEGEVAD:

18.5.70

Mantua hertsog	— Kalju Karask ENSV teen. kunstnik Hendrik Krumm ✓
Rigoletto, õuenarr	— NSVL rahvakunstnik Tiit Kuusik NSVL rahvakunstnik Georg Ots ✓ ENSV teen. kunstnik Georg Taleš
Gilda, tema tütar	— Anu Kaal ENSV teen. kunstnik Veera Nelus Jelena Solovjova <i>Margherita Giuglielmi</i>
Sparafucile	— Teo Maiste ✓ Mati Palm
Maddalena, tema õde	— ENSV teen. kunstnik Liidia Panova ✓ 18.5.70 ENSV teen. kunstnik Urve Tauts 20.5.70
Krahv Monterone	— Uno Kreen ✓ Artur Linnamägi Teo Maiste
Marullo, aadlik	— Ahti Männik Illart Orav ✓
Borsa, aadlik	— Enno Eesmaa Tiit Tralla ✓
Krahv Ceprano	— Ants Aasma Ervin Kärvet ✓
Krahvinna Ceprano	— Kiira Kikerpuu ✓ Tiiu Rumessen
Giovanna	— Linda Sellistemägi ✓ Linda Toomsalu-Köögard
Paaž	— Mai Männiko ✓ Helgi Toom
Ohvitser	— Artur Linnamägi

Kavalerid, daamid, paažid, sõdurid

OOPERI SISU:

1. vaatatus

Mantua hertsogi palees toimub ball. Hertsog jutustab kaaslastele oma uuest seiklusest: pühapäeviti, üliõpilaseks rietatult, käib ta kirikus jälgimas ülikaunist tütarlast. Tundmatu kaunitar on vallanud hertsogi meeli.

Ent ballil viibib teinegi naine, kelle suhtes ei suuda hertsog ükskõikseks jääda: see on krahvinna Ceprano. Ülikiivas krahv aga ei jäta oma abikaasat hetkekski üksi, ja õuenarr Rigoletto soovib: tüütu mees tuleb hertsogi teelt lihtsalt kõrvaldada.

Prassingu katkestab vana aadliku Monterone tulek. Monterone nõuab hertsogilt vastust oma tütre petmise pärast. Kergemeelsed õukondlased ainult irvitavad isa mure üle — Rigoletto veel õelamalt ning teravamalt kui teised.

Monterone neab hertsogit ja Rigolettot. Monterone sõnad puudutavad valusalt õuenarri hinge: ka tema on tütre isa.

2. vaatatus

Õö. Rigoletto tõttab koju: linnaservas on maja, kus teda ootab ta ainuke tütar Gilda. Rigoletto järel käib, nagu vari, mõrtsukas Sparafucile, kes pakub Rigolettotele oma «teeneid»: hea raha eest on ta valmis kõrvaldama Rigoletto oletatava rivaali. Nimelt on Sparafucile Rigoletto maja lähedal näinud luuramas kedagi tundmatut meest. Rigoletto lükkab Sparafucile ettepanekud tagasi.

Majast tõttab Gilda isale vastu. Tütarlaps ei tea midagi oma isa tegevusest, samuti oma päritolust. Isa nõuab tütrelt ainult üht: ärgu Gilda kunagi kedagi majja sisse lasku.

Üksi jäänud Gilda unistab üliõpilasest, keda ta kirikus kohtas — ja korraga seisab sama noormees ta ees. Noorte esimest kohtumist katkestab õukondlaste saabumine. Igavustundvad õukondlased on otsustanud tundmatu tütarlapse röövida, oletades, et tegemist on narri armukesega. Tütarlaps kavatses viia hertsogile — see jöhker nali on kättemaksuks vihatud, teravakeelisele õuenarri.

Ettevalmistuste ajal naaseb Rigoletto. Vandenõulased meelitavad Rigoletto oma plaanidesse: nad kinnitavad, et röövitakse krahvinna Cepranot. Rigoletto silmad seotakse kinni. Alles siis, kui kõik on vaikseks jäänud, avastab ta hirmsa tõe: ta ise aitas oma tütart röövida.

3. vaatatus

Saal hertsogipalees. Hertsog on vihane: röövitud on tütarlaps, kellesse ta on armunud. Ent õukondlased valmistasid oma isandale meeldiva kingituse — Gilda on palees. Rahunenud hertsog ruttab Gilda juurde.

Siseneb Rigoletto. Tal on raske mängida muretut narri. Meeleheitest avaldab ta oma saladuse — Gilda on tema tütar.

Asjatult palub Rigoletto end tütre juurde lasta, õukondlased on halastamatud ta vastu. Lõpuks saabub Gilda ja pihib isale oma armastusest. Rigoletto töötab lahkuda Mantuast, kuid mitte varem, kui ta on hertsogile kätte maksnud.

4. vaatus

Sparafucile ajutine peatuspaik. Bandiidi õde, kaunitar Maddalena juurde on oodata hertsogit. Siia, majakese lähedusse, toob Rigoletto ka Gilda: ta soovib tütar veenda hertsogi ebatruuduses. Peagi ilmubki hertsog, teda köidab uue naise, Maddalena võlu.

Gilda on vapustatud. Ta nõustub näiliselt isa palvega: lubab rutata koju, et mehe kostüümi ümberrietatult Veronasse põgeneda.

Algab äike. Hertsog otsustab ööbida Sparafucile onnis. Maddalena, kes on kirglikult hertsogisse armunud, palub venda hertsogit säästa, pakkudes talle samapalju raha kui Rigolettogi. Lõpuks Sparafucile nõustub — ta lubab tappa esimese tuppaastuja, et ainult lepingut Rigolettoga täita.

Gilda kuuleb seda juttu. Ta koputab uksele — ja kohe tabab teda mõrtsuka nuga.

Kesköö... Rigoletto nõuab Sparafucilelt hertsogi laipa. Sparafucile ulatab Rigolettole koti, kuhu ohver on peidetud. Rigoletto võidutseb... kuid äkki kuuleb ta hertsogi muretut laulu.

Oudus ja meeleheide haarab Rigolettot: välkude sähvatuste valguses näeb ta kotis Gildat.

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ОРДЕНА ТРУДОВОГО КРАСНОГО ЗНАМЕНИ АКАДЕМИЧЕСКИЙ ТЕАТР ОПЕРЫ И БАЛЕТА ЭСТОНСКОЙ ССР «ЭСТОНИЯ»

РИГОЛЕТТО

Опера Дж. Верди в 4 действиях

Либретто Ф. М. Пьяве по драме Виктора Гюго

Дирижер — засл. деятель искусств ЭССР Валло Ярви

Постановщик — засл. деятель искусств ЭССР Пауль Мяги

Художник — Эльдор Рентер

Хормейстры — засл. деятель искусств ЭССР Уно Ярвела

Венно Лаул

Балетмейстер — Май Мурдмаа

Концертмейстеры — Фрида Бернштейн

засл. артистка ЭССР Текла Коха

Райво Курск

Ассистент постановщика — Арне Микк

Сценическое движение — Гарибальди Кивисалу

Декорации выполнил — Фриц Матт

Спектакль ведет — Аугуст Сепп

В РОЛЯХ:

Герцог Мантуанский	— Калью Караск засл. артист ЭССР Хендрик Крумм
Риголетто, придворный шут	народный артист СССР Тийт Куузик народный артист СССР Георг Отс засл. артист ЭССР Георг Талеш
Джилльда, его дочь	— Ану Кааль засл. артистка ЭССР Вера Нелус Елена Соловьева

Спарафучиль	— Тео Майсте Мати Пальм
Маддалена, его сестра	— засл. артистка ЭССР Лидия Панова засл. артистка ЭССР Урве Таутс
Граф Монтероне	— Уно Крэн Артур Линнамяги Тео Майсте
Марулло, придворный	— Ахти Мянник Илларт Орав
Борса, придворный	— Энно Ээсмаа Тийт Тралла
Граф Чепрано	— Антс Аасма Эрвин Кярвет
Графиня Чепрано	— Кийра Кикерпуу Тийу Румессен
Джованна	— Линда Селлистемяги Линда Тоомсалу-Кээгард
Шаж	— Май Мяннико Хельги Тоом
Офицер	— Артур Линнамяги

Кавалеры, дамы, пажы, солдаты

Риголетто, придворный шут герцога Мантуанского, пользуясь своим положением, постоянно издевается над окружающими. Придворные ненавидят его.

Свою дочь Джильду Риголетто прячет от герцога вдали от дворца. Но герцогу удается под видом студента проникнуть к девушке и увлечь ее. Придворные, проследив тайные посещения Риголетто дочери, решают, что у него есть любовница. Желая посмеяться над Риголетто, они похищают Джильду и приводят ее во дворец к герцогу. Во дворце убитый горем Риголетто умоляет герцога вернуть ему дочь. Из спальни герцога выбегает Джильда и в слезах бросается к отцу. Он клянется отомстить за честь дочери.

Домик наемного убийцы Спарафучиля на окраине города. Риголетто сговаривается с ним об убийстве герцога: его привело сюда новое увлечение — сестра Спарафучиля Маддалена. Узнав от брата о грозящей герцогу гибели, она умоляет пощадить его жизнь. Они решают убить вместо герцога первого постучавшего к ним путника и в темноте отдать его труп Риголетто. Подслушавшая этот разговор Джильда решает ценой своей жизни спасти любимого ею герцога. Она стучится в дверь. Спарафучиль наносит ей смертельный удар. Мешок с ее телом он отдает Риголетто.

